

Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

1.1.1. Täitmaks Nullum crimen nulla poena sine lege printsiipi („ei ole süütegu, ei ole karistust ilma (vastava) seaduseta“) näeb karistusseadustik ette erinormide kaudu selgelt ja üheselt mõistetava koosseisu, mis tingivad samas määratletud karistuse piirid.

Karistusseadustiku muutmise seadusega otsustati KarS § 289 „Ametiseisundi kuritarvitamine“ ja 290 „Ametialane lohakas“ tunnistada aastal 2007 kehtetuks. Sellise muudatusega loobus seaduseandja talle Põhiseaduse § 13 seadus kaitseb igaühte riigivõimu omavoli eest ja § 14 õiguste ja vabaduste tagamine on täidesaatva võimu kohustus delegeeritud õigusest määrata kindlaks kuriteod, mille toimepanemise eest sai kohus kriminaalasja kohtuliku uurimise tulemusena võtta vastutusele ametiisikuid.

Käesoleva seaduse muudatuse mõtte ja soov on seda olukorda muuta ja taastada võimalus võtta süüteo subjekt vastutusele, kes on toime pannud § 289 ja § 290 sätestatud tunnustega teo.

Ametialaste süütegude spetsiifika seisneb aga selles, et siin kahjustatakse täitevvõimu tegevust nii öelda seestpoolt, selle täitevvõimu esindajate endi tegevusega. Nimetatud tunnus piiritleb ametialaste süütegusid ka distsiplinaarüleastumistest, sest erinevalt viimastest ei ole ametialaste süütegude puhul tegemist lihtsalt teenistuskorra rikkumisega, vaid riigivalitsemise kahjustamisega. Täitevvõimu esindajad, kes riigivalitsemist kahjustavad, võivad oma tegevusega olla kahju tekitanud mitte ainult riigi vaid ka eraisiku seadustega kaitstud hüvedele. See on aga lubamatu.

1.2. Lähtudes eelmärgitust on tekkinud olukord, kus ametnikel puudub kahjuks igasugunegi vastutus, kui nad ei täida vajaliku hoolsusega või siis isegi tahtlikult neile normidega ettenähtud kohustusi. Selline olukord on aga lubamatu.

Mõned näited.

„Näpuviga“ või „apsakas“ möödunud aasta detsembris heaks kiidetud hasartmängumaksu seaduse eelnõus, kaotas alanud aastaks veebikasiinode maksustamise. Mille tõttu jääb riigil 2026 aastal saamata miljonid eurod. Milline on saamata jäänud tulu täpne suurus, ei ole veel täpselt teada, kuid see võib ulatuda 25 kuni 27 miljonini, kui võtta arvesse Maksu- ja tolliameti infot, mille kohaselt koguti 2024. aastal hasartmängumaksu 57 miljonit eurot, millest 22 miljonit koguti veebikasiinodelt.

Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et 13. jaanuaril käesoleval aastal ERR-i vahendusel, palus Rahandusministeeriumi finants- ja maksupoliitika asekanstler Evelyn Liivamägi vabandust seoses eksitusega hasartmängumaksu seaduses, millega jääb veebikasiinode tegevus 2026. aastal maksuvabaks. Eelmärgitu võib viidata just sellele, et seadusesse tekkinud nõndanimetatud „apsakas“ võis tekkida just ametnike süül, sest milleks vabandada, kui süüd ei ole.

Teine näide:

Möödunud aasta suvel tuvastas Õiguskantsler, et mitmed ametiasutused pääsevad täitmisregistri kaudu ligi pangasaladusele konto omaniku teadmata ja loata ning kohase õigusliku aluseta.

Tegemist oli teabe varjatud kogumisega, mis on ebaseaduslik, kui selleks puudub seaduslik alus või teabe kogumine ei ole vormistatud seaduses kehtestatud korras. Teabe varjatud kogumine piirab toimingute objektiks oleva isiku kodu, perekonna või eraelu puutumatust ning sellega rikutakse Põhiseaduse § 26 ja 33. Põhiõigusi piiravast teabehanke toimingust tuleb üldjuhul isikut viivitamata teavitada, kelle suhtes seda tehti.

Peamiseks küsimuseks on asjaolu, et igas ametiasutuses on Isikuandmete kaitse seaduse § 29 alusel vastutav ja volitatud töötaja, kes peavad rakendama asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, et tagada isikuandmete töötlemisel seaduse nõuete täitmise osas.

Sama paragrahvi lg 2 sätestab, et vastutav töötaja vastutab selle eest, et volitatud töötleja täidab isikuandmete töötlemise nõudeid.

Oluliseks asjaoluks aga see, et seaduse tasandil on olemas kuriteo subjekt, kelleks on vastutav töötaja, kes töötleb ametiasutuses isikuandmeid.

Kahjuks aga ühtegi isikut vastutusele ei võetud.

Selline olukord ei saa enam jätkuda!

2. Eelnõu eesmärk

Eelnõu eesmärgiks on tagada, et ametnikud oma tegevusega ei saaks nii riigile, kui rahvale kahju tekitada.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid.

5. Seaduse mõju

Muudatus tekitab olukorra, kus ametnikud hakkavad kohusetundlikumalt suhtuma oma ametiülesannetesse ning sellega hoitakse ära võimaliku kahju tekitamine riigile tervikuna. Samuti antakse avalikkusele positiivne signaal, et Eestis ei ole karistamatuid.

6. Seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused

Seaduse muudatusega kaasnevaid kulutusi ei ole.

7. Rakendusaktid

Seaduse jõustamiseks ei ole eraldi rakendusakte vaja.

8. Seaduse jõustumine

Eelnõu jõustub seaduse avaldamisest Riigi Teatajas.

Algatab Riigikogu liige
Kalle Grünthal

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'K' followed by a long, sweeping horizontal stroke that extends to the right.

19.01.2026